

Book Reviews

Enrico Castro Montes et al., *Dekolonisering in verleden en heden. Postkoloniale en subalterne perspectieven voor geschiedenisonderwijs* (Leuven: Universitaire Pers Leuven 2023). 151 pp.
ISBN 9789462703506.

DOI: 10.52024/3kwchz42

In de Nederlandse samenleving zijn momenteel twee tegengestelde ontwikkelingen gaande als het gaat om het herinneren van ons koloniale verleden. Enerzijds neemt de aandacht voor en erkenning van de negatieve kanten van dit verleden en de impact die dit ook nu nog heeft op verhoudingen tussen bevolkingsgroepen de laatste jaren snel toe. Anderzijds groeit ook de weerstand tegen een al te kritische benadering die door sommigen ervaren wordt als een aanval op de eigen identiteit.

Is daar wat aan te doen? De bundel *Dekolonisering in verleden en heden, Postkoloniale en subalterne perspectieven voor geschiedenisonderwijs*, onderdeel van de Vlaamse vakdidactische bundelreeks *Historisch denken*, biedt mogelijkheden. De publicatie is geschreven door vakdidactici geschiedenis en historici verbonden aan de KU Leuven en is bedoeld voor leraren geschiedenis in het voortgezet onderwijs. Het geeft een helder overzicht van wetenschappelijk inzichten en discussies rondom het thema en biedt veel didactisch materiaal om met leerlingen mee aan de slag te gaan. Dit is belangrijk omdat – in de woorden van één van de auteurs, Karel van Nieuwenhuysse – het onder meer daar is “waar jongeren hun meerledige identiteitsbeleving en hun mens- en wereldbeeld ontwikkelen” (p.8).

De bundel bestaat uit twee delen. In het eerste deel ligt de nadruk op historische informatie en academische inzichten. In het tweede deel zien we hoe de auteurs deze informatie en inzichten hebben uitgewerkt in concrete lesmodules. Het eerste deel bestaat uit drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk bespreekt Idesbald Goddeeris wat er onder dekolonisering verstaan wordt. Hij maakt onderscheid tussen politieke dekolonisatie en mentale dekolonisering. Na twee ‘golven’ van politieke

dekolonisatie – eerst in Amerika, later in Afrika en Zuidoost-Azië – zitten we nu in een derde ‘golf’ waarin het niet meer gaat om het letterlijk overdragen van macht over gebieden, maar om het veranderen van het denken over koloniale geschiedenis en dekolonisatie. Hiermee wordt bedoeld dat het westerse perspectief op het eigen koloniale verleden steeds meer wordt aangevuld met andere perspectieven. Dit gebeurt in die mate dat de inhoud van verhalen uit het Westerse collectieve geheugen en de betekenis van woorden verandert.

Hoofdstuk 2 gaat hier dieper op in. Janne Scheurs laat zien dat de behoefte aan een objectiever en inclusiever verhaal over het koloniale verleden niet volledig nieuw is. Ze verwijst naar de Franse antropoloog Georges Balandier, die in 1951 al opriep om de “koloniale situatie” met een meer wereldhistorische blik te bekijken (p.34). Vanaf de jaren 1980 wordt het ‘terugkijken’ op het koloniale verleden een academisch vakgebied. Belangrijke onderzoekers zoals Edward Saïd, Gayatri Spivak en Homi Bhabha zorgden voor nieuwe theorieën en inzichten die onder andere het eurocentrisme in de Westerse geschiedschrijving zichtbaar maakten. Het overzicht van de ontwikkeling van de geschiedschrijving over (post)koloniale geschiedenis is zeer relevant voor geschiedenisdocenten, omdat het laat zien dat dit altijd in beweging is geweest. Mijn ervaring is dat je dit in lesmethodes vaak niet of nauwelijks terugziet. Het kan docenten helpen kritischer naar hun eigen materiaal te kijken.

Het derde hoofdstuk gaat over het begrip subalterniteit. Dit verwijst naar mensen die in verleden of heden uitgesloten zijn van sociale, politieke en economische macht en wiens perspectief moeilijk te onderzoeken en reconstrueren is. Ze laten weinig bronnen achter omdat ze soms letterlijk geen recht van spreken hebben. Aandacht voor subalterne groepen is waardevol omdat het de discussie over dekolonisering breder trekt. Hoe breder de discussie, hoe gemakkelijker het is voor docenten om aansluiting te vinden bij onderwerpen uit hun lesprogramma. Ook helpt het om te voorkomen dat lessen over dekolonisering de kloof tussen voormalig kolonisator en voormalig gekoloniseerd vergroot. Subalterne groepen bestonden immers in alle samenlevingen. In de bundel is een lesmodule opgenomen over de subalterne geschiedenis van sekswerk en sport.

In deel twee van de bundel worden negen door de auteurs ontwikkelde lesmodules besproken. De modules zijn ondergebracht in vijf thema’s: dekolonisatie na 1945, herinnering aan de kolonisatie, de nasleep van de (de)kolonisatie, migratie na 1945 en subalterniteit.

Ieder thema is op dezelfde manier opgebouwd. Eerst wordt er historische achtergrondinformatie gegeven, vervolgens krijgen we een voorstel voor een didactische verwerking bestaande uit een kennisdoel (*knowing history*) en een historisch denken-doel (*doing history*). Daarna worden er één of meerdere concrete voorstellen voor opdrachten gegeven en verantwoord.

De lesmodules zitten vol interessante historische informatie die vaak niet voorkomt in reguliere lesmethodes. De bundel is gericht op het Vlaamse onderwijs, waardoor het Belgische koloniale verleden centraal staat. Dit maakt het echter niet minder bruikbaar voor het Nederlandse onderwijs omdat vooral het aanleren van historische denkvaardigheden belangrijk is. De modules bevatten allemaal de volgende vier onderdelen: historische fenomenen contextualiseren, kritisch reflecteren met en over historische bronnen, tot beargumenteerde beeldvorming komen vanuit verschillende perspectieven, en reflecteren over de complexe relatie tussen verleden, heden en toekomst. Een docent in Nederland kan leerlingen deze vaardigheden aanleren aan de hand van het materiaal uit de bundel, maar kan er ook voor kiezen om alleen de methodes over te nemen en de historische context en bronnen zelf te kiezen.

Ik denk dat de nadruk op historisch denken meer voordelen op kan leveren. Aandacht voor (post)koloniale geschiedenis in het onderwijs uit zich vaak in het aanbieden van extra onderwerpen. Dat heeft als nadeel dat het programma, dat in Nederland toch al als overladen wordt ervaren, nog voller wordt. Dat gaat vaak ten koste van diepgang. Ook blijft de benadering dan vaak alsnog eurocentrisch, omdat de onderwerpen los bestudeerd worden, “als een soort exotisch curiosum” (p.77). Het is wenselijker dat aandacht voor interculturele contacten een structurelere plek in het curriculum krijgt. Daarbij zou ik willen aanvullen dat dit niet alleen geldt voor de bovenbouw van havo en vwo, waar de lesmodules uit de bundel op gericht zijn, maar voor het gehele voortgezet onderwijs om zo alle leerlingen te helpen hun mens- en wereldbeeld actief te bevragen en zo verder te ontwikkelen.

Kris van den Heijkant, Hogeschool van Amsterdam en Commissie Wereldgeschiedenis in de klas van de Vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (VGN)